

DOI [https://doi.org/10.58442/2218-7650-2023-26\(55\)-123-138](https://doi.org/10.58442/2218-7650-2023-26(55)-123-138)
УДК 378.147..372.881.111.1..616.31 – 057.775

Захарова Валерія Олександрівна,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри мовної підготовки
Національного медичного університету імені О. О. Богомольця.
Київ, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0002-8863-2373>
valerieozakharova@gmail.com

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ СТОМАТОЛОГІВ ІНТЕРАКТИВНИМИ МЕТОДАМИ

Анотація. Стаття містить результати дослідження проблеми розвитку комунікативних навичок майбутніх стоматологів на заняття з англійської мови інтерактивними методами навчання. Схарактеризовано уявлення науковців щодо природи комунікативних навичок майбутніх стоматологів, які розглянуто як здатність вступати, підтримувати контакт із пацієнтами, їх близькими, вести опитування, обстеження, надавати рекомендації, керувати процесом лікування. Визначено типи комунікативних навичок, якими мають оволодіти майбутні стоматологи задля ефективного виконання професійної діяльності: розуміння запитів пацієнта в інтерперсональному спілкуванні; вільне говоріння іноземними мовами; комунікативна взаємодія за моделлю «лікар-пацієнт». Представлено погляди дослідників щодо розвитку комунікативних навичок майбутніх медиків, у тому числі майбутніх стоматологів: моделювання спілкування в наближених до реальності умов професійної діяльності; застосування особистісно орієнтованого підходу до навчання; використання інтерактивних методів у навчальній і позанавчальній діяльності (рольові, ділові ігри, кейс-метод, метод проєктів, робота в групах, дискусії, майстер-класи, проблемний метод, участь із доповідями в конференціях, дискусійних клубах, волонтерських, благодійних акціях). Уточнено зміст інтерактивних методів навчання як способів, прийомів організації освітнього процесу, що ґрунтуються на багатосторонній комунікації, конструюванні знань, застосуванні зворотнього зв'язку, активності, засадах суб'єкт-суб'єктних відносин. Виокремлено класифікацію інтерактивних методів навчання: методи кооперативного навчання; методи колективно-групового навчання;

методи ситуативного моделювання; методи опрацювання дискусійних питань. Презентовано приклади використання інтерактивних методів навчання (метод «займи позицію», ситуаційна гра, метод «карусель») на заняттях із англійської мови здобувачів вищої освіти медичної галузі спеціальності 221 «Стоматологія». Визначено особливості впливу інтерактивних методів навчання на заняттях із англійської мови на розвиток комунікативних навичок майбутніх стоматологів.

Ключові слова: комунікація; комунікативні навички; інтерактивні методи навчання; майбутні стоматологи; метод «займи позицію»; метод «карусель».

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. На сучасному етапі трансформації й модернізації суспільства питання розвитку комунікативних навичок майбутніх медиків є особливо актуальним, адже професійне, особистісне становлення здобувачів вищої освіти медичної галузі, виконання ними службових обов'язків під час професійної діяльності безпосередньо пов'язано зі спілкуванням між людьми, яке передбачає не лише наявність мовленнєвих умінь, навичок, але й здатність встановлювати ділові взаємовідносини зі співробітниками, проявляти емпатію до пацієнтів різного віку, статі, рівня освіти, психологічних рис, якісно збирати та передавати інформацію щодо анамнезу, зрозуміло пояснювати пацієнтам та їх близьким особливості лікування, рекомендації.

Розвиток комунікативних навичок майбутніх медиків в умовах освітнього простору закладів вищої освіти в контексті євроінтеграції доцільно здійснювати, ґрунтуючись на засади взаєморозуміння, інтеракції, співпраці, суб'єкт-суб'єктних відносин [1]. Такі умови можливо створити під час організації практичних занять з мовознавчих дисциплін («Англійська мова стоматологічного спрямування», «Німецька мова медичного спрямування», «Англійська мова за професійним спрямуванням»), використовуючи інтерактивні методи навчання. Оскільки у процесі застосування інтерактивних методів створюються передумови для моделювання життєвих ситуацій, вирішення проблем на основі аналізу обставин, формування цінностей, налагодження конструктивної взаємодії на основі партнерства, співробітництва, розвиток критичного мислення [2], що зумовлює не лише професійне, а й особистісне вдосконалення здобувачів вищої освіти медичної галузі.

Аналіз останніх актуальних досліджень та публікацій. Питання комунікативних навичок розглядалися низькою дослідників (Л. Власенко [3], В. Захаровою [4], Я. Кульбашною [4], М. Пентилюком [5], О. Сас [6], О. Стаховим [7], І. Тригубом [3] та ін.), які виокремили змістові характеристики, класифікацію зазначеного феномена в майбутніх медиків.

Ю. Бистрова [8], Г. Волкова [9], Є. Воронова [10], Ю. Коленко [11], О. Сас [6], К. Орду [12] та ін., визначили умови, особливості розвитку комунікативних навичок здобувачів вищої освіти медичної галузі, майбутніх стоматологів.

У працях Е. Бобінської [13], К. Галацин [1], Л. Пироженко [14], О. Пишко [15], О. Пометун [14], М. Товкало [13], Р. Шияна [13] та ін. зосереджено увагу на сутності, класифікації інтерактивних методів навчання.

Аспекти використання інтерактивних методів навчання представлено у дослідженнях Ю Бистрової [8], Г. Волкової [9], К. Галацин [1], Є. Воронової [10], Ю. Коленко [11], О. Пометун [14], О. Пишко [15], О. Сас [6], К. Орду [12] та ін.

Водночас недостатньо висвітленим залишається питання розвитку майбутніх стоматологів інтерактивними методами на практичних заняттях дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням».

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті: проаналізувати особливості використання інтерактивних методів навчання на практичних заняттях із англійської мови щодо розвитку комунікативних навичок у майбутніх стоматологів.

Завдання статті:

- Представити наукові погляди дослідників щодо сутності, особливостей інтерактивних методів навчання, комунікативних навичок майбутніх стоматологів.
- Обґрунтувати характер впливу інтерактивних технологій на розвиток комунікативних навичок майбутніх стоматологів.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Питання розвитку комунікативних навичок майбутніх фахівців ґрунтується на наукових розвідках (Л. Власенко [3], В. Захарової [4], Я. Кульбашної [4], М. Пентилюка [5], О. Сас [6], О. Стахова [7], І. Тригуба [3] та ін.), які розглядають досліджуваний феномен як здатність особистості взаємодіяти з оточенням, адекватно тлумачити і передавати інформацію,

уміння брати відповідальність за слова, вчинки, спроможність висловлювати думки, влучно добирати мовні засоби [6].

Учені [4] до класифікації комунікативних навичок майбутніх фахівців зі стоматології відносять: розуміння запитів пацієнта в інтерперсональному спілкуванні (відображає комунікацію між лікарем і пацієнтом під час збирання анамнезу, діагностики, лікування); вільного говоріння іноземними мовами (передбачає впевнену мовленнєву діяльність лікаря мовою пацієнта); комунікативної взаємодії за моделлю «лікар-пацієнт» (відтворює спілкування між лікарем і пацієнтом у діалогічній формі з урахування особливостей комунікативної ситуації) [4].

Ю. Коленко [11], О. Ліновицька [11], Г. Малунова [11] окреслили особливості професійної діяльності лікарів-стоматологів із позиції комунікативного підходу.

За результатами аналізу праць дослідників (Е. Бобінської [13], К. Галацин [1], Л. Пироженко [14], О. Пишко [15], О. Пометун [14], М. Товкало [13], Р. Шияна [13] та ін.) визначено змістові характеристики інтерактивних методів навчання як способів, прийомів організації освітнього процесу, що ґрунтуються на багатосторонній комунікації, конструюванні знань, застосуванні зворотнього зв'язку, активності, засадах суб'єкт-суб'єктних відносин [14]. Схарактеризовано класифікацію інтерактивних методів навчання: методи кооперативного навчання; методи колективно-групового навчання; методи ситуативного моделювання; методи опрацювання дискусійних питань [14].

Проблему розвитку комунікативних навичок майбутніх фахівців, у тому числі майбутніх стоматологів, висвітлено у працях Ю. Бистрової [8], Г. Волкової [9], Є. Воронової [10], Ю. Коленко [11], О. Сас [6], К. Орду [12] та ін. Дослідниками запропоновано для вдосконалення комунікативних навичок майбутніх фахівців застосовувати інтерактивні методи навчання на заняттях із мовознавчих дисциплін.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Задля досягнення мети окресленої розвідки застосовано теоретичні методи дослідження, зокрема: аналіз праць науковців щодо питання розвитку комунікативних навичок здобувачів вищої освіти медичної галузі; специфіки використання інтерактивних методів на практичних заняттях англійської мови; систематизація, узагальнення підходів учених щодо тлумачення ключових дефініцій і понять, порівняння особливостей використання в практичній діяльності явища, що вивчається; на

сучасному етапі розвитку суспільства, моделювання комунікативних ситуацій професійної діяльності майбутніх медиків.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESULTS OF THE RESEARCH

У дослідженнях Л. Власенко, І. Тригуб комунікативні навички представлено як автоматизовані дії, спрямовані на швидке відтворення в свідомості людини комунікативних ситуацій, ефективне сприйняття, розуміння об'єктивної реальності, де комунікація характеризується як повідомлення, передача інформації, розмова [16]. На думку науковців, завдяки комунікативним навичкам можливо схарактеризувати особливості взаємодії людини з іншими у процесі спілкування, правильність передачі, отримання інформації [3].

Із позиції О. Сас, комунікативні навички передбачають здатність особистості взаємодіяти з оточенням, адекватно тлумачити і передавати інформацію, вміння брати відповідальність за слова, вчинки, спроможність висловлювати думки, влучно добираючи мовні засоби [6].

О. Стахів, О. Явнюк, В. Волошук розглядають комунікативні навички як сукупність знань, умінь, навичок, індивідуально-психологічних особливостей, які допомагають людині контактувати з іншими, ефективно спілкуватися, правильно розуміти поведінку себе й оточення [7].

Розглядаючи комунікативні навички як здатність людини здійснювати комунікацію з урахуванням мотивації, цілей, правил і норм соціуму, спроможність взаємодіяти з іншими у ситуації спілкування. О. Садовнікова, С. Цінько класифікують такі навички комунікації: швидко, правильно орієнтуватися в динамічних умовах спілкування; планувати, здійснювати систему комунікації; безпомилково добирати комунікативні засоби відповідно до змісту комунікативної ситуації, індивідуальних особливостей співрозмовника; відчувати, підтримувати зворотній зв'язок у процесі спілкування; емоційно виражати думки і почуття [17].

М. Пентилук до класифікації комунікативних навичок відносить: здатність висловлюватися в межах теми, мети, основної думки, особливостей реципієнта, застосовувати факти, аргументи для розкриття теми спілкування; вміння висловлюватися логічно, послідовно; спроможність обирати стиль комунікації відповідно до ситуації; навички використання різноманітних засобів відповідно до жанру, типу спілкування тощо [5].

На думку О. Стахіва, О. Явнюка, В. Волощука, до комунікативних навичок слід віднести: здатність скеровувати поведінку співрозмовників у

бажаному напряму; враховувати стиль спілкування, вікові, ціннісні, мотиваційні, культурні, національні особливості людей; вільно володіти мовою; чітко формулювати думки; управляти емоціями; прогнозувати поведінку партнерів по спілкуванню; застосовувати невербальні засоби комунікації; створювати комфортну атмосферу під час спілкування [7].

У процесі професійного становлення майбутніх лікарів, як зазначають Я. Кульбашна, В. Захарова, комунікативні навички виступають як основний компонент професійної компетентності здобувачів вищої освіти медичної галузі, що забезпечують спроможність майбутнім фахівцям успішно виконувати професійну комунікацію. Для дослідників комунікативні навички майбутніх медиків – це здатність вступати, підтримувати контакт із пацієнтами, їх близькими, збирати анамнез, проводити діагностику, надавати рекомендації, керувати процесом лікування [4].

Згідно зі Стандартом вищої освіти за спеціальністю 221 «Стоматологія» серед виокремлених загальних, спеціальних компетентностей майбутніх стоматологів ключове місце займають комунікативні навички, зокрема: здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; здатність спілкуватися англійською мовою; спроможність збирати медичну інформацію про пацієнта; спроможність брати участь у різних формах наукової комунікації в сфері стоматології та охорони здоров'я. Крім того, в Стандарті до результатів навчання, зазначених у критерії «комунікація» класифікації компетентностей національної рамки кваліфікацій у процесі оволодіння загальними, спеціальними компетентностями передбачено наявність таких комунікативних навичок майбутніх стоматологів: зрозуміле і недвозначне донесення власних висновків, а також знань та пояснень, що їх обґрунтовують, до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються; використання іноземних мов у професійній діяльності [18].

Відповідно до компетентностей, результатів навчання, виокремлених у Стандарті [18], на основі досліджень Я. Кульбашної, В. Захарової [4], вважаємо, що заклади вищої освіти медичного профілю мають зосередити увагу на розвитку в майбутніх стоматологів таких типів комунікативних навичок: розуміння запитів пацієнта в інтерперсональному спілкуванні (відображає комунікацію між лікарем і пацієнтом під час збирання анамнезу, діагностики, лікування); вільного говоріння іноземними мовами (передбачає впевнену мовленнєву діяльність лікаря мовою пацієнта); комунікативної взаємодії за моделлю «лікар-пацієнт» (відтворює спілкування між лікарем і

пацієнтом у діалогічній формі з урахуванням особливостей комунікативної ситуації) [4].

Опанування зазначеними навичками майбутніми стоматологами сприятиме вдосконаленню їх адаптації до будь-якої комунікативної ситуації, розвитку емпатії, толерантності, прагнення досягати компромісу, співробітництва, потреби у професійному спілкуванні, здатності взаємодіяти в команді з колегами, пацієнтами, обґрунтовувати думки, позиції, вести перемовини, спроможності здійснювати вплив, взаємодіяти, успішно вирішувати конфлікти, долати комунікативні бар'єри тощо [3], [19].

За результатами аналізу сучасних наукових досліджень проблема розвитку комунікативних навичок майбутніх фахівців, у тому числі майбутніх фахівців зі стоматології, знайшла своє відображення у працях Ю. Бистрової [8], Г. Волкової [9], Є. Воронової [10], Ю. Коленко [11], О. Сас [6], К. Орду [12]. Однак для організації і реалізації процесу розвитку комунікативних навичок майбутніх стоматологів важливо розуміти специфіку професійної діяльності лікарів-стоматологів, яка, за дослідженнями Ю. Коленко, О. Ліновицької, Г. Малунової, характеризується необхідністю з боку лікаря спілкуватися з пацієнтами різного віку, культури, соціального статусу, освіти, психологічних особливостей; враховувати потреби, вподобання кожного пацієнта, розуміти його переживання, емоції; мотивувати, пояснювати, переконувати пацієнтів дотримуватися гігієни порожнини рота, виконувати рекомендації щодо лікування, відмовлятися від шкідливих звичок; контролювати не лише власну вербальну комунікацію, а й невербальну; вирішувати конфліктні ситуації; добиватися повної довіри пацієнта; спрямовувати розмову із хворим у потрібне русло; формувати позитивне ставлення до стоматологічної профілактики [11].

Із метою розвитку комунікативних навичок майбутніх фахівців, як зазначає О. Сас, доцільно під час освітнього процесу залучати студентів до моделювання спілкування в наближених до реальності умов професійної діяльності, що передбачає активне застосування комунікативних навичок у різноманітних ситуаціях професійної комунікації; застосовувати особистісно-орієнтований підхід до навчання, що сприяє розвитку діалогічної взаємодії між учасниками освітнього процесу; добирати на семінарсько-практичних заняттях завдання, вправи, спрямовані на підвищення комунікативної активності майбутніх фахівців; створювати атмосферу занять на принципах гуманістичне спрямованих відносин на рівні «викладач-студент», «студент-студент» [6].

Є. Воронова акцентує увагу на розвитку комунікативних навичок майбутніх фахівців у процесі застосування в освітньому процесі методу проекту, що сприяє вдосконаленню вміння у студентів самостійно творчо мислити, використовувати інформацію, розв'язувати складні комунікативні завдання, впливати на ситуацію спілкування, досягати результату завдяки конструктивному діалогу [10].

Із позиції Ю. Бистрової, комунікативні навички майбутніх фахівців розвиваються швидше й ефективніше у процесі навчання інтерактивними технологіями: мозкового штурму, кейс-методу, інтерв'ювання, роботи в групах, дискусіях із спеціалістами, майстер-класах, коментуваннях [8].

Задля розвитку комунікативних навичок майбутніх стоматологів Ю. Коленко, О. Ліновицька, Г. Малунова, К. Орду пропонують в освітньому процесі застосовувати інтерактивні методи навчальної та позанавчальної діяльності: рольові, ділові ігри, кейс-метод, метод проєктів, робота у групах, дискусії, майстер-класи, вирішення конфліктних ситуацій, аналіз помилок, казусів, «дерево рішень», «займи позицію», метод інтерв'ю, моделювання, PRES-формула, проблемний метод, участь із доповідями в конференціях, дискусійних клубах, волонтерських, благодійних акціях тощо [11], [12].

На думку Г. Волкової, для розвитку комунікативних навичок майбутніх стоматологів доцільно під час вивчення англійської мови використовувати реальні ситуації професійного спілкування, застосовуючи різноманітні сучасні інтерактивні технології: «Інтерв'ю лікар-пацієнт», «Діалог лікар-лікар», «Бесіда між пацієнтами», «Практичні лікарські обговорення станів», «Аналіз лікарських ситуацій», лінгвістичний, краєзнавчий гуртки [9].

Як зауважують С. Шуть, Ю. Казаков, Т. Трибрат, інтерактивні методи навчання в процесі застосування відповідають психологічних особливостям, закономірностям вдосконалення дорослої людини, спонукають до розвитку інтелектуального потенціалу, допомагають змоделювати комунікативні ситуації, розвивають уміння взаємодіяти з партнером відповідно до цілей, завдань спілкування, знаходити компроміс, співпрацювати, самостійно ухвалювати рішення щодо ситуації комунікації [20].

Важливо зазначити, що інтерактивні методи, з позиції Е. Бобінської, Р. Шияна, М. Товкало, – група методів навчання, під час застосування яких активність тих, хто навчається, перевершує активність, тих хто навчає. Дослідники класифікують інтерактивні методи навчання за групами:

- методи розвитку критичного мислення, аналізу, узагальнення фактів (мозковий штурм, SWOT-аналіз, робота з текстом-джерелом);
- методи формування відповідальності, прийняття рішень (дискусія, метаплан «дерево прийняття рішень»);
- методи розвитку уяви, емоційної сфери (драма, моделювання, рольова гра, ментальні карти);
- методи активізації діяльності (робота у малих групах, проєкт, експертні групи) [13].

О. Пометун, Л. Пироженко розглядають інтерактивні методи навчання як способи, прийоми організації освітнього процесу, що ґрунтуються на багатосторонній комунікації, конструюванні знань студентом, застосуванні зворотнього зв'язку, активності студента, засадах суб'єкт-суб'єктних відносин на рівні «викладач-студент», «студент-студент». Автори класифікують інтерактивні методи за формами організації навчальної діяльності студентів:

- методи кооперативного навчання (робота в групах, коло ідей, робота в парах, акваріум, ротаційні трійки);
- методи колективно-групового навчання (мозковий штурм, навчаючись-вчуся, незавершені речення, дерево рішень, кейс-метод);
- методи ситуативного моделювання (рольова гра, імітація, громадські слухання, драма);
- методи опрацювання дискусійних питань (шкала думок, займи позицію, дебати, дискусія) [14].

Розглядаючи питання впливу інтерактивних методів навчання на розвиток комунікативних навичок майбутніх стоматологів, вважаємо за необхідне навести приклади використання методу «займи позицію», ситуаційної гри, методу «карусель» на практичних заняттях студентів спеціальності 221 «Стоматологія» під час опанування дисципліни «Англійська мова за професійним спрямування».

Метод «займи позицію» передбачає виявлення, демонстрацію різних поглядів студентів на конкретну проблему чи неоднозначне питання, усвідомлення протилежних думок, наведення переконливих аргументів щодо власної позиції. Під час використання методу студенти знайомляться з альтернативними поглядами, розвивають уміння захищати власну позицію, слухати і чути інших [15]. Застосовуючи метод «займи позицію» на практичному занятті з англійської мови, вивчаючи тему «Periodontal Diseases», викладач розміщує таблички «Повністю згоден», «Згоден, але не повністю», «Повністю не згоден», «Важко відповісти / не знаю» в чотири

кути приміщення, оголошує твердження, які є дискусійними та пов'язані з проблемою пародонтиту («I believe that periodontitis can only be cured with antibiotics», «In my opinion, gingivitis is the mildest form of periodontal disease»). Студенти, оцінюючи твердження, мають зайняти місце біля таблички, яка співпадає з позицією, обґрунтовуючи власне ставлення [15].

Ситуаційна гра як ігровий метод полягає в імітації реальної ситуації професійної діяльності лікаря-стоматолога: учасники отримують опис конкретної ситуації, приймають командне рішення щодо її вирішення та демонструють розв'язання. Завдяки методу студенти тренують навички вирішення проблем, аналізу ситуацій, прийняття рішень в умовно-реальних обставинах [1]. Опановуючи, наприклад, тему «Dental Prosthetics», майбутні стоматологи об'єднуються в три-чотири команди, кожна команда отримує ситуацію-завдання обговорити, прийняти рішення щодо вибору та виготовлення протезів для пацієнтів із різними характеристиками (вік, стать, стан зубів, дані анамнезу, відомості про алергічні реакції, матеріальна спроможність, освіта, психологічні особливості, хронічні хвороби тощо). Команди розробляють алгоритм дій щодо вибору типу протезу, матеріалів, виготовлення відбитку, протезу, догляду за ротовою порожниною пацієнтом. Після підготовки команди презентують у форму рольової гри результати спільної діяльності [1].

Основною особливістю методу «карусель» є одночасне залучення всіх учасників до активної комунікації з різними співрозмовниками для конструктивного вирішення професійних завдань. Завдяки методу майбутні стоматологи формують навички вступати в контакт із іншими людьми, розвивають емпатію, рефлексію, вміння підтримувати розмову та завершувати її [14]. Реалізуючи метод «карусель» на занятті з англійської мови під час опанування теми «Dental Phobia», необхідно розставити стільці в два кола (внутрішнє зі спинками стільців у центр, зовнішнє зі спинками стільців на зовні) за принципом обличчя одне до одного. Студенти, розміщуючись до внутрішнього кола, виконують роль стоматологів, які будь-яким способами, словами, фразами, аргументами, переконаннями мають заспокоїти пацієнтів, для яких характерним є певний рівень тривоги, страху щодо лікування зубів, проконсультувати щодо процедури лікування зубів, дати рекомендації стосовно діагностики, профілактики, догляду за зубами. Студенти зовнішнього кола виконують роль пацієнтів із різним ступенем фобії до стоматологічних процедур мають рухатися по колу, здійснюючи візит від одного лікаря-стоматолога до іншого, демонструвати різні емоції переживань, висловлювати

побоювання щодо лікування зубів, розповідати історії життя членів родини, характер взаємовідносин із рідними, враження від спілкування з іншими лікарями тощо [14].

Аналізуючи особливості застосування інтерактивних методів навчання на заняттях із англійської мови, вплив їх на розвиток комунікативних навичок майбутніх стоматологів, доцільно вважати інтерактивні методи ключовим чинником розвитку зазначених навичок здобувачів вищої освіти медичної галузі спеціальності 221 «Стоматологія».

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Отже, результати аналізу наукових досліджень учених свідчать про важливість у процесі розвитку комунікативних навичок майбутніх стоматологів застосовувати інтерактивні методи навчання на заняттях із англійської мови. Комунікативні навички розглянуто як автоматизовані дії, спрямовані на швидке відтворення в свідомості людини комунікативних ситуацій, ефективне сприйняття, розуміння об'єктивної реальності. До різновидів комунікативних навичок майбутніх стоматологів віднесено: розуміння запитів пацієнта в інтерперсональному спілкуванні; вільне говоріння державною, іноземними мовами; комунікативна взаємодія за моделлю «лікар-пацієнт». Визначено сутність інтерактивних методів навчання як способів, прийомів організації освітнього процесу, що ґрунтуються на багатосторонній комунікації, конструюванні знань, застосуванні зворотного зв'язку, активності, засадах суб'єкт-суб'єктних відносин. Представлено класифікацію інтерактивних методів за формами організації навчальної діяльності студентів (методи кооперативного навчання; методи колективно-групового навчання; методи ситуативного моделювання; методи опрацювання дискусійних питань. Обґрунтовано особливості впливу інтерактивних методів навчання (методу «займи позицію», ситуаційної гри, методу «карусель») на розвиток комунікативних навичок майбутніх стоматологів на заняттях із англійської мови.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в проведенні емпіричного дослідження з виявлення, порівняння особливостей впливу традиційних та інтерактивних методів навчання на заняттях з англійської мови на комунікативні навички майбутніх стоматологів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] К. Галацин, А. Хом'як, *Інтерактивні технології формування комунікативної культури майбутніх фахівців у процесі вивчення англійської мови*. Луцьк, Україна : Вежа-Друк, 2019.
- [2] В. Б. Дубинка, *Методична розробка. Впровадження інтерактивних методів навчання на заняттях з англійської мови з теми «Комунікаційні технології. Сучасні засоби комунікації»*. Дніпро, Україна : ДДТЕІТ, 2019. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/TvWWeW> Дата звернення: Жовт. 16, 2023.
- [3] І. П. Тригуб, Л. В. Власенко, «Комунікативні навички та вміння для ефективного вивчення англійської мови самостійно», *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, вип. 40(2), с. 137–140, 2019.
- [4] Я. Кульбашна, В. Захарова, «Значення іншомовної комунікативної компетентності майбутнього лікаря та етапи її формування», *Педагогічний процес: теорія і практика*, № 1/2(60/61), с. 139–145, 2018.
- [5] М. Пентилюк, *Словник-довідник з української лінгводидактики*. Київ, Україна : Ленвіт, 2003.
- [6] О. О. Сас, «Педагогічні умови формування комунікативних умінь і навичок майбутніх вихователів на семінарсько-практичних заняттях із дошкільної лінгводидактики», *Народна освіта*, № 2(23), 2014. [Електронний ресурс]. Доступно: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2414 Дата звернення: Жовт. 16, 2023.
- [7] О. Г. Стахів, О. І. Явнюк, В. В. Волощук, *Основи менеджменту*; М. Г. Бойко, Ред. Івано-Франківськ, Україна : «Лілея-НВ», 2015.
- [8] Ю. Бистрова, «Інноваційні методи навчання у вищій школі України», *Право та інноваційне суспільство*, № 1(4), с. 27–33, 2015.
- [9] Г. К. Волкова, «Формування англійської професійної компетенції як основи професіоналізму сучасного стоматолога», на *Міжнар. наук.-практ. конф. Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи*. Полтава, 2018, с. 29–33.
- [10] Є. М. Воронова, «Розвиток навичок комунікативної компетенції студентів технічних ВНЗ на основі проектно-методики», на *Міжвуз. наук.-практ. семінарі Комунікативна спрямованість вивчення мовних*

дисциплін у вищих навчальних закладах. Харків, 2015, с. 17–19.

- [11] Ю. Г. Коленко, О. В. Ліновицька, Г. Д. Манулова, «Комунікативна компетентність майбутніх лікарів-стоматологів як необхідна складова оптимізації системи надання стоматологічних послуг», *Сучасна стоматологія*, № 5, с. 110–112, 2019.
- [12] К. В. Орду, «Формування інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх сімейних лікарів у професійній підготовці», дис. д-ра філос. Одеса, 2021.
- [13] *Уроки з підприємницьким тлом*; Е. Бобінська, Р. Шиян, М. Товкало, Ред. Варшава, Польща: Сова, 2014. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/Ni6Zrq> Дата звернення: Жовт. 16, 2023.
- [14] О. І. Пометун, Л. М. Пироженко, *Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання*. Київ, Україна : Вид-во А.С.К., 2004.
- [15] О. Л. Пишко, «Інтерактивні методи навчання як спосіб розвитку творчих здібностей учнів на уроках історії та правознавства», *Народна освіта*, № 1(22), 2014. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://numl.org/OsS> Дата звернення: Жовт. 16, 2023.
- [16] Н. Б. Галіяш, Н. В. Петренко, Н. А. Бількевич, *Комунікативні навички в медицині*. Тернопіль, Україна : Укрмедкнига, 2019.
- [17] О. П. Садовнікова, С. В. Цінько, «Використання творів дитячої літератури у формуванні комунікативно-мовленневих умінь старшокласників», *Актуальні проблеми слов'янської філології*, вип. 21, 2009. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://numl.org/OsT> Дата звернення: Жовт. 16, 2023.
- [18] Міністерство освіти і науки України. (2019, Черв. 24). *Наказ № 879, «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю "Стоматологія" для другого (магістерського) рівня вищої освіти»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://numl.org/OsU>
- [19] Л. О. Голубнич, «Важливість формування комунікативної компетенції у студентів немовних ВНЗ», на *Міжвуз. наук.-практ. семінарі Комунікативна спрямованість вивчення мовних дисциплін у вищих навчальних закладах*. Харків, 2015, с. 25–27.
- [20] С. В. Шуть, Ю. М. Казаков, Т. А. Трибрат, «Інтерактивні методи в навчанні сімейного лікаря на додипломному етапі», на *Всеукр. навч.-наук. конф. з міжнар. участю Сучасна медична освіта: методологія, теорія, практика*. Полтава, 2020, с. 268–269.

DEVELOPMENT OF COMMUNICATION SKILLS OF FUTURE DENTISTS USING INTERACTIVE METHODS

Valery Zakharova,

PhD (pedagogy), senior teacher
of language training department
of Bogomolets National Medical University.
Kyiv, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0002-8863-2373>
valerieozakharova@gmail.com

Abstract. The article contains the results of the research on the issue of communication skills development in future dentists at English classes through interactive teaching methods. The article characterizes the ideas about the nature of communication skills of future dentists which are considered as the ability to enter, maintain contact with patients, their relatives, take history, conduct examinations, provide recommendations, manage the treatment process. It was defined the types of communication skills that future dentists should master in order to perform their professional activities effectively. These types of communication skills include understanding the patient's requests in interpersonal communication; free speech in state and foreign languages; communicative interaction according to the «doctor-patient» model. It was presented the views of researchers regarding the development of communication skills of future doctors, including future dentists. They suppose modeling of communication in close to reality conditions of professional activity; application of a person-oriented approach to education; the use of interactive methods in educational and extracurricular activities (role-playing, business games, case method, project method, work in groups, discussions, master classes, problem-based method, participation with reports in conferences, speaking clubs, volunteer, charity events). It was clarified the content of interactive learning methods as ways, methods of organizing the educational process, based on multilateral communication, knowledge construction, application of feedback, activity, principles of subject-subject relations, has been clarified. It was highlighted the classification of interactive learning methods in the following way: cooperative learning methods; methods of collective and group training; methods of situational modeling; methods of processing debatable issues. The article provides examples of the use of interactive teaching methods (the «take a position» method, a situational game, the «carousel» method) at English classes with university dental students. It was defined the peculiarities of

interactive teaching methods impact on the development of future dentists' communication skills at English classes.

Keywords: communication; communication skills; interactive learning methods; future dentists; «take a position» method; the «carousel» method.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] K. Halatsyn, A. Khomiak, *Interaktyvni tekhnolohii formuvannia komunikativnoi kultury maibutnikh fakhivtsiv u protsesi vyvchennia anhliiskoi movy*. Lutsk, Ukraina : Vezha-Druk, 2019.
- [2] V. B. Dubynka, *Metodychna rozrobka. Vprovadzhennia interaktyvnykh metodiv navchannia na zaniattiakh z anhliiskoi movy z temy «Komunikatsiini tekhnolohii. Suchasni zasoby komunikatsii»*. Dnipro, Ukraina : DDTEIT, 2019. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/TvWWeW> Data zvernennia: Zhovt. 16, 2023.
- [3] I. P. Tryhub, L. V. Vlasenko, «Komunikativni navychky ta vminnia dlia efektyvnoho vyvchennia anhliiskoi movy samostiino», *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, vyp. 40(2), s. 137–140, 2019.
- [4] Ya. Kulbashna, V. Zakharova, «Znachennia inshomovnoi komunikativnoi kompetentnosti maibutnoho likaria ta etapy yii formuvannia», *Pedahohichni protses: teoriia i praktyka*, № 1/2(60/61), s. 139–145, 2018.
- [5] M. Pentyliuk, *Slovnyk-dovidnyk z ukrainskoi lnhvodydaktyky*. Kyiv, Ukraina : Lenvit, 2003.
- [6] O. O. Sas, «Pedahohichni umovy formuvannia komunikativnykh umin i navychok maibutnikh vykhovateliv na seminarsko-praktychnykh zaniattiakh iz doshkilnoi lnhvodydaktyky», *Narodna osvita*, № 2(23), 2014. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2414 Data zvernennia: Zhovt. 16, 2023.
- [7] O. H. Stakhiv, O. I. Yavniuk, V. V. Voloshchuk, *Osnovy menedzhmentu*; M. H. Boiko, Red. Ivano-Frankivsk, Ukraina : «Lileia-NV», 2015.
- [8] Yu. Bystrova, «Innovatsiini metody navchannia u vyshchii shkoli Ukrainy», *Pravo ta innovatsiine suspilstvo*, № 1(4), s. 27–33, 2015.
- [9] H. K. Volkova, «Formuvannia anhlovnoyi profesiinoi kompetentsii yak osnovy profesionalizmu suchasnoho stomatoloha», na *Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Aktualni pytannia lnhvistyky, profesiinoi lnhvodydaktyky, psykholohii i pedahohiky vyshchoi shkoly*. Poltava, 2018, s. 29–33.
- [10] Ye. M. Voronova, «Rozvytok navychok komunikativnoi kompetentsii studentiv tekhnichnykh VNZ na osnovi proektnoi metodyky», na *Mizhvuz. nauk.-prakt. seminari Komunikativna spriamovanist vyvchennia movnykh dystsyplin u*

vyshchykh navchalnykh zakladakh. Kharkiv, 2015, s. 17–19.

- [11] Yu. H Kolenko, O. V. Linovytska, H. D. Manulova, «Komunikatyvna kompetentnist maibutnykh likariv-stomatolohiv yak neobkhidna skladova optymizatsii systemy nadання stomatolohichnykh posluh», *Suchasna stomatolohiia*, № 5, s. 110–112, 2019.
- [12] K. V. Ordu, «Formuvannia informatsiino-komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnykh simeinykh likariv u profesiinii pidhotovtsi», dys. d-ra filos. Odesa, 2021.
- [13] Uroky z pidpriemnytskym tlom; E. Bobinska, R. Shyian, M Tovkalo, Red. Varshava, Polshcha : Sova, 2014. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/Ni6Zrq> Data zvernennia: Zhovt. 16, 2023.
- [14] O. I. Pometun, L. M. Pyrozhenko, *Suchasnyi urok. Interaktyvni tekhnolohii navchannia*. Kyiv, Ukraina : Vyd-vo A.S.K., 2004.
- [15] O. L. Pyshko, «Interaktyvni metody navchannia yak sposib rozvytku tvorchykh zdibnostei uchniv na urokakh istorii ta pravoznavstva», *Narodna osvita*, № 1(22), 2014. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://numl.org/OsS> Data zvernennia: Zhovt. 16, 2023.
- [16] N. B. Haliash, N. V. Petrenko, N. A. Bilkevych, *Komunikatyvni navychky v medytsyni*. Ternopil, Ukraina : Ukrmedknyha, 2019.
- [17] O. P. Sadovnikova, S. V. Tsinko, «Vykorystannia tvoriv dytiachoi literatury u formuvanni komunikatyvno-movlennievnykh umin starshoklasnykiv», *Aktualni problemy slovianskoi filolohii*, vyp. 21, 2009. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://numl.org/OsT> Data zvernennia: Zhovt. 16, 2023.
- [18] Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2019, Cherv. 24). Nakaz № 879, «Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu "Stomatolohiia" dlia drugoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://numl.org/OsU>
- [19] L. O. Holubnych, «Vazhlyvist formuvannia komunikatyvnoi kompetentsii u studentiv nemovnykh VNZ», na Mizhvuz. nauk.-prakt. seminari *Komunikatyvna spriamovanist vyvchennia movnykh dystsyplin u vyshchykh navchalnykh zakladakh*. Kharkiv, 2015, s. 25–27.
- [20] S. V. Shut, Yu. M. Kazakov, T. A. Trybrat, «Interaktyvni metody v navchanni simeinoho likaria na dodyplomnomu etapi», na Vseukr. navch.-nauk. konf. z mizhnar. uchastiu *Suchasna medychna osvita: metodolohiia, teoriia, praktyka*. Poltava, 2020, s. 268–269.

*Стаття надійшла до редакції
06 листопада 2023 року*